

Op weg met hoogbegaafde en cognitief
sterke leerlingen

Katrijn De Waele en Katrijn Pools

Katrijn & Katrijn... double force

Docenten en onderzoekers aan **Arteveldehogeschool Gent**

Onderzoek: **Een krachtige leeromgeving voor cognitief sterk functionerende leerlingen**

- Katrijn Pools
  - Passie voor wetenschap en onderwijs
  - Onderwijservaring in Nederland en België
  - Docent in de lerarenopleiding lager onderwijs
  - Specifieke interesse in hoogbegaafde leerlingen, hun drempels en frustraties
  - Master Educatieve studies en Master in de industriële wetenschappen

- Katrijn De Waele
  - Educatieve bachelor secundair onderwijs met ervaring in BSO (arbeidsfinaliteit) als taalleerkracht en GOK-coördinator
  - Interesse in hoogbegaafdheid en cognitief sterk functionerende leerlingen, faalangst en motivatie
  - Master Opleidings- en Onderwijswetenschappen
  - Docent en trajectcoach in de verkorte educatieve bachelor en het educatief graduaat secundair onderwijs, de banaba zorgverbreding en remediërend leren en de banaba buitengewoon onderwijs

Agenda

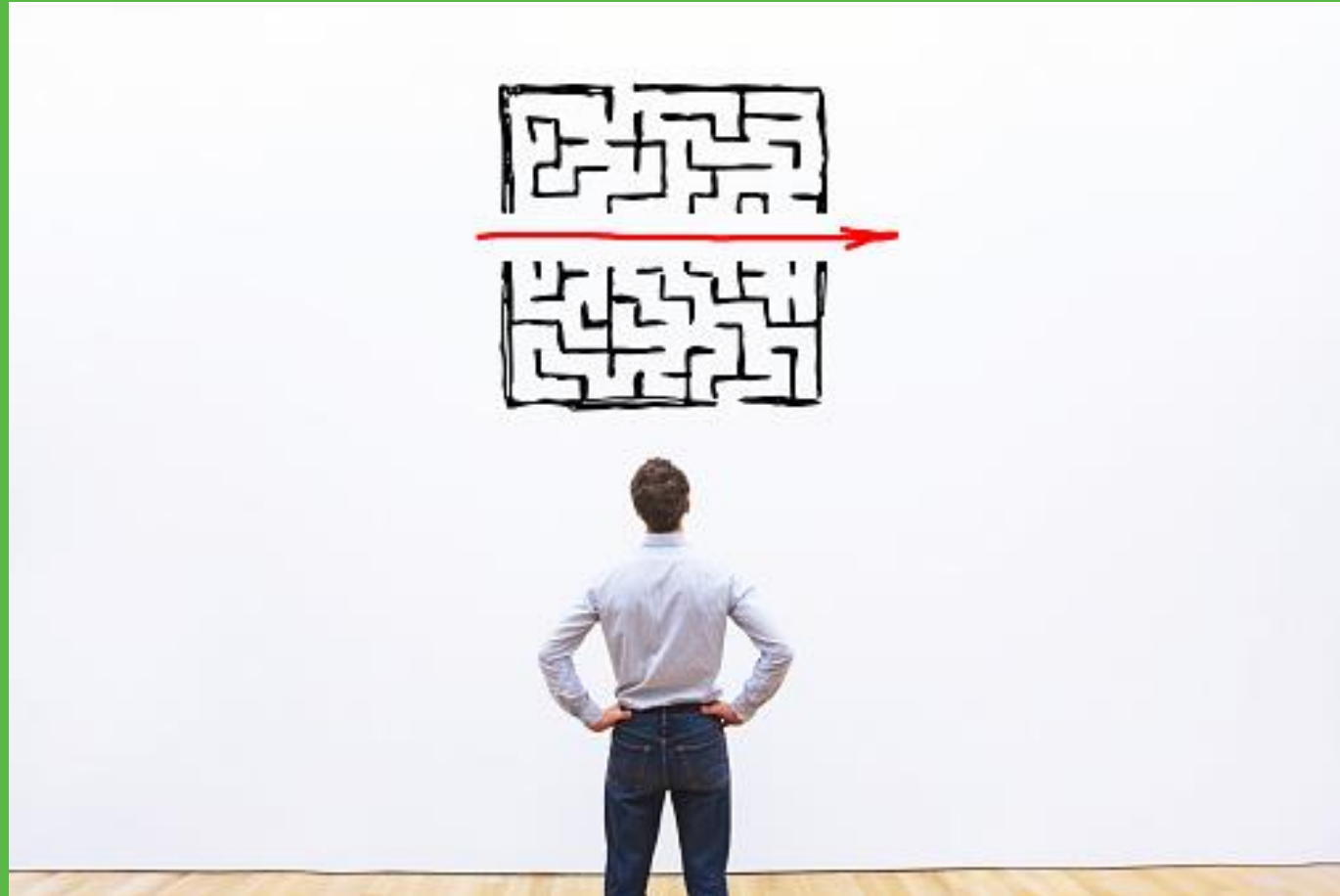
- Op welke manier kan je in je klas **differentiëren** voor CSF leerlingen?
- Welke **materialen, tools** en **tips** zijn er met de focus op taal?
- Hoe kan je je eigen lessen **verrijken** met weinig (didactisch) materiaal?

Op het einde van deze sessies?

- Zijn jullie vertrouwd met de **basisprincipes van onderwijs voor CSF** (of snellerenden).
- Weten jullie hoe jullie kunnen inzetten op een **krachtige leeromgeving** voor **CSF**.
- Kunnen jullie aan de slag met de principes en de richtlijnen van **UDL** (Universal Design for Learning).
- Weten jullie hoe je bestaand lesmateriaal kan **compacten** en inzetten als **verrijking**.
- Zijn jullie **geïnspireerd** om hier binnen jullie lespraktijk verder mee aan de slag te gaan.

Op welke manier kan je in je klas differentiëren voor CSF leerlingen?

“Er komt niet zomaar uit wat erin zit.”

- afwijkende leerbehoefte → lesstof fundamenteel anders aanbieden
- Aanpassingen in principe* al vanaf de eerste schooldag >< frustraties
  - **Onderpresteren** (relatief en absoluut)
  - Belemmering in de ontwikkeling
  - Blijvend motivatie verlies
  - Verveling
  - Sociale en emotionele problemen

*wanneer de leerling al gekend is in de school en/of overdracht vanuit de basisschool

“Er komt niet zomaar uit wat erin zit.”

- **Deze leerlingen hebben nood aan**
  - **lesstof** die aansluit op het cognitieve niveau van de leerling → uitdagingen
  - **vaardigheden** op zijn eigen niveau oefenen
  - Positief ingestelde en begrijpende **omgeving** waarin sociale contacten worden gestimuleerd
  - Persoonlijke **ondersteuning** en **begeleiding**
  - **Leerenergie!**

Onderbevraging

- Gevaar voor:
  - Belemmering in ontplooiing van **metacognitie** (= vaardigheid om het eigen leerproces te kunnen sturen en controleren) en het inzetten van **executieve functies**
  - Geen leerprestaties leveren
  - Aangepaste leerling die niet meer wil presteren en/of niet meer kan presteren
  - Vele verloren uren op school (1/2 tijd voor 90% te scoren)
- Iedere cognitief sterke lerende is in potentie een zelfstandige leerling!

Criteria voor krachtige leeromgeving voor CSF

Zorg voor een **hoge moeilijkheidsgraad**

- leerstof = nieuw en/of uitdagend
- zone van de naaste ontwikkeling
- onderwerpen met weinig voorkennis
- veel bronmateriaal om een inhoudelijke leervraag op te lossen
- ken rol van expert toe

Zorg voor **interessante en uitdagende opdrachten**

- laat probleemstelling definiëren
- laat zelf het onderwerp, de bron of misschien wel de werkwijze kiezen (#UDL)
- ga in gesprek over de gemaakte keuzes (i.f.v. leren leren)
- Aansluiting bij actualiteit of interesses van de leerling

Vygotsky 1934

Criteria voor krachtige leeromgeving

- Geef **open opdrachten**
  - Omschrijf het doel of eindproduct en de criteria waar dit product moet aan voldoen
  - geef daarna zoveel mogelijk de vrijheid over zijn werkwijze
- Laat ze **échte problemen** oplossen
  - Misschien is hun eindproduct wel bruikbaar op/buiten de school
  - Laat hen kennismaken met ethische en morele dilemma's die in de maatschappij leven
- Laat leerlingen werken met **al dan niet abstracte begrippen** door
  - Gegevens te verzamelen en daar conclusies uit trekken
  - Te werken met een wetenschappelijke theorie of een beroepspraktijk
  - Bewijzen te zoeken bij opvattingen en stellingen

Criteria voor krachtige leeromgeving

- Bevat **nieuwe leerstof**
  - Creëer leermogelijkheden op vakinhoudelijk, beroepsmatig of persoonlijk gebied
- Vraag een **onderzoekende houding** van de leerling
  - Gebruik verschillende vraagstukken, onderzoeksmethodes
  - Geef ruimte om ook eigen oplossingsmethoden uit te denken en toe te passen
- Laat leerlingen naar **samenhang en verbanden zoeken**
  - Werk samen met collega's van andere vakken zodat ze kennis, vaardigheden en competenties van meerdere vakken kunnen betrekken bij een taak
  - Laat ze zoeken naar verschillen en overeenkomsten: denk maar aan verschil tussen theorie en praktijk, tussen vroeger en nu, tussen hier en daar...

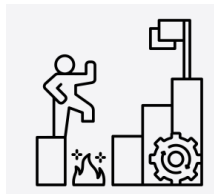
Criteria voor krachtige leeromgeving

- Geeft ruimte voor **zelfstandigheid en samenwerking**.
  - Zorg voor afwisseling hierin
  - Zorg voor samenwerken: 1+1=3 (wederzijdse afhankelijkheid).
  - samenwerken mag ook optioneel zijn: autonomie bij de leerling
- Laat leerlingen werken met een **variatie aan informatiebronnen**.
  - Varieer in schriftelijke en mondelinge bronnen en soorten media.
  - Iets bekijken (expositie, voorstelling) of iets uitproberen kunnen ook informatiebronnen zijn voor de leerlingen.
  - Geef de ruimte om zelf te kiezen welke bronnen zij benutten.

Criteria voor krachtige leeromgeving

- Stimuleert **metacognitieve vaardigheden**
  - logboek gebruiken.
  - Leren plannen.
  - Stimuleer reflecteren op aanpak, eindresultaat en inzet van kennis, vaardigheden en competenties.
  - Stimuleer kennis uitbreiden over zichzelf als lerende persoon.
  - Reserveer tijd om samen te reflecteren op hun leren.
  - Besteed ook aandacht aan de evaluatie van samenwerken.
- Voorziet in **feedback**
  - Het geven van een totaalbeoordeling (bijvoorbeeld voor het eindproduct, de prestatie en het proces om te komen tot een eindproduct -logboek-).
  - samen reflecteren op de vooraf opgestelde leerdoelen.
  - stimuleren elkaar feedback te geven of elkaar te beoordelen.
  - inzet belonen op een passende manier (bijvoorbeeld aandacht geven, resultaten tentoonstellen, oplossingen van leerlingen daadwerkelijk te realiseren).

Samenvatting criteria

Uitdaging

- Nieuwe inhoud
- Hoge mate van complexiteit
- Hoog abstractieniveau
- Overstijgt didactisch niveau van de leerling

Denkniveaus

- Zet in op hogere orde vaardigheden van Bloom
- Maakt grote denksprongen

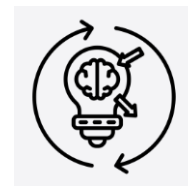
Autonomie-ondersteunend

- Sluit aan op leefwereld van de leerling
- Ruimte voor eigen inbreng

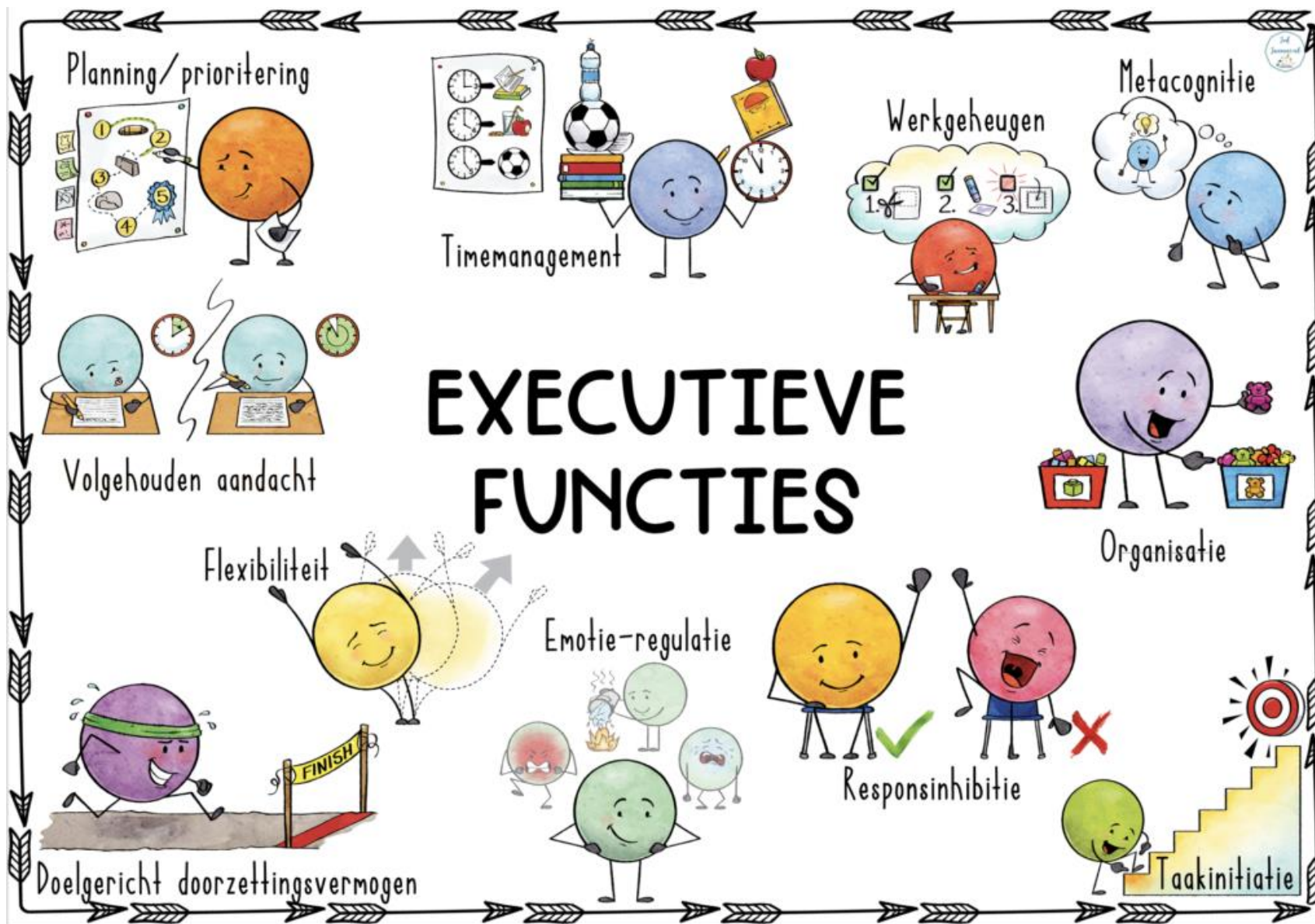
Creativiteit

- Open opdrachten
- Bevordert probleemoplossend denken
- Bevordert creatief denken
- Bevordert onderzoekend leren

Metacognitie

- Zet in op metacognitieve vaardigheden
- Zet aan tot reflectie

Weekplannen via zelfsturende vaardigheden

Krachtige leeromgeving: Do's

- Verkorte klassikale instructie: nieuwe leerstof in het begin. -> Ze kunnen individueel sneller aan de slag
- Zelfcorrectie = ok, foutenanalyse = must. ->Ze ontdekken meer leerkansen
- Altijd feedback én feedforward. ->Ze weten hoe het verder moet
- Fouten = groeikansen. -> Ze ontwikkelen een positief zelfbeeld
- Reguliere leerstof klaar? ->uitbreidingsleerstof -> Ze vervelen zich niet
- Zet in op coöperatief leren en sociale vaardigheden ->Ze leren samenwerken en onderhouden de relatie met hun klasgenoten

Hoe doen we dit in het lager onderwijs?

Compacten en verrijken

- **Compacten:**

- Leerstof “compact” aanbieden
- Hoe bepalen?
  - Vooraf toetsen welke leerstof al beheerst wordt
  - Doortoetsen
  - Herhaling voorkomen

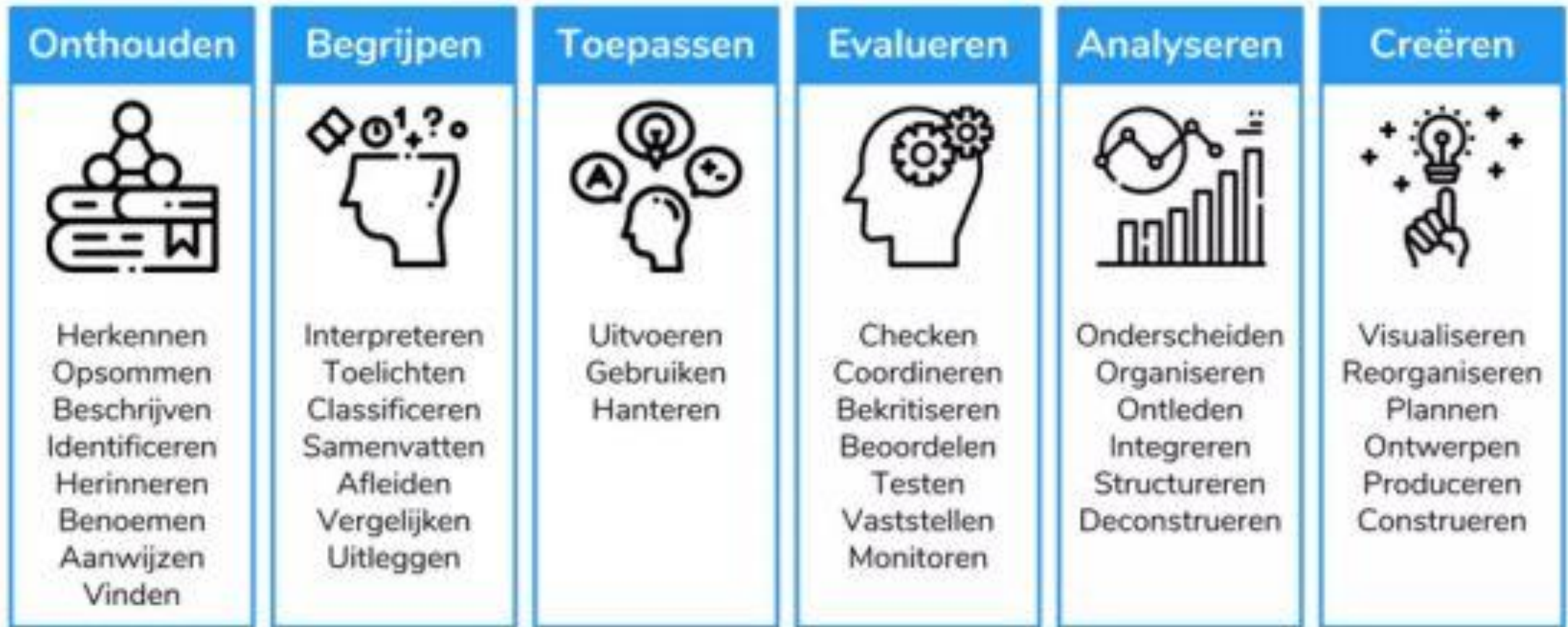
- **Verrijken:** in kwaliteit, niet in kwantiteit

- Verrijken in de **breedte**: aangrenzende onderwerpen van het reguliere curriculumonderdeel
- Verrijking in de **diepte**: gedetailleerdere behandeling van het reguliere curriculumonderdeel
- Verrijking in **tempo**: meer tijd besteden aan bepaalde curriculumonderwerpen
- Verrijking van een ander **karakter**: onderwerpen die niet behoren tot het curriculum

- **(Versnellen)**

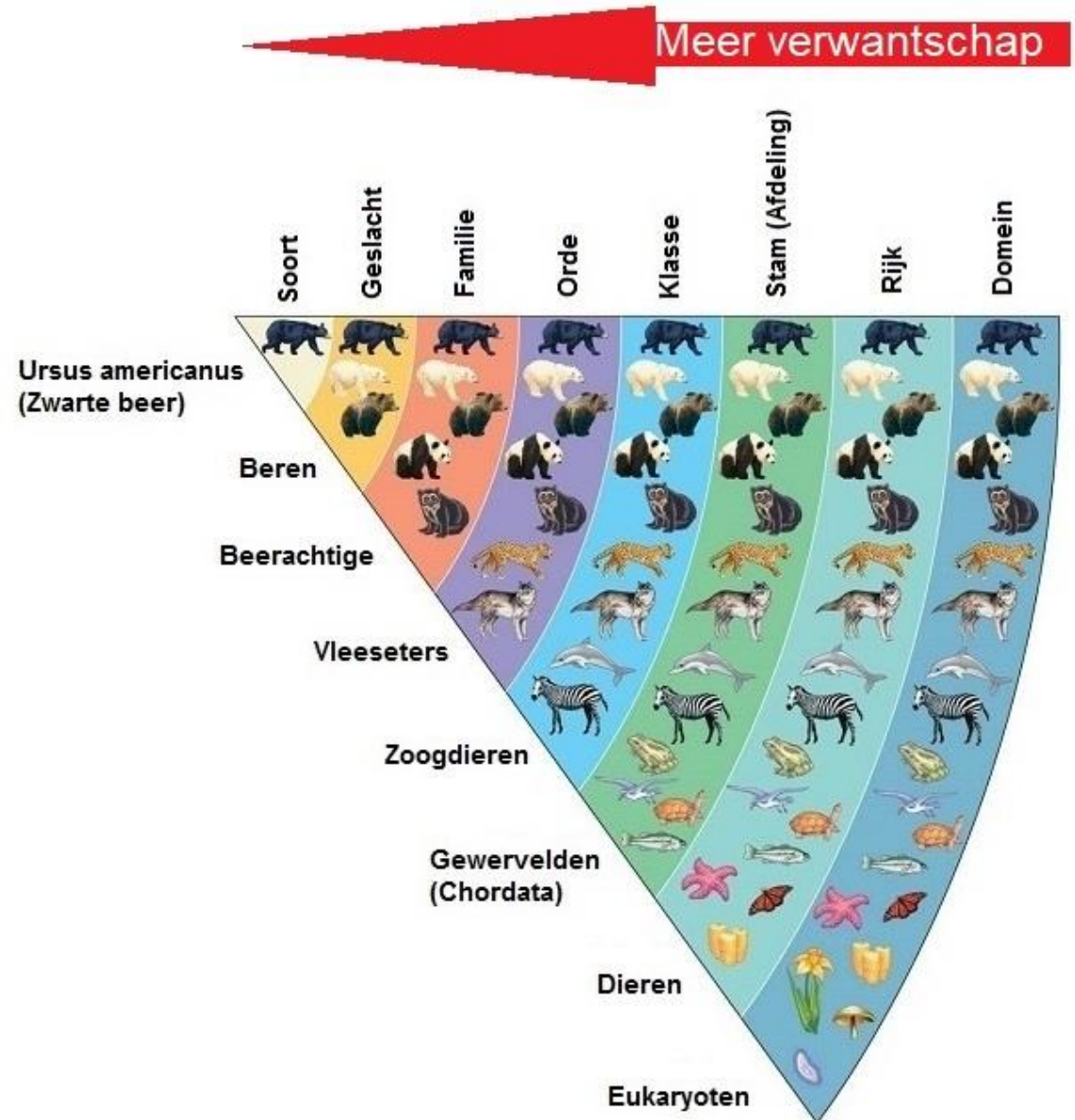

Bloom

Als leerkracht kan je niet in het hoofd van een leerling kijken

- Taxonomie als hulpmiddel
- Ordenen en selecteren van doelen
- Gemeenschappelijke taal
- Het ene doel is niet superieur t.o.v. het andere doel

Taxonomie van Bloom

Bloom's Taxonomie

uitdagingen
voor sterke
leerlingen

6. Creëren
Nieuwe ideeën, producten of gezichtspunten genereren
Ontwerpen, maken, plannen, produceren, uitvinden, bouwen

5. Evalueren
Motiveren of rechtvaardigen van een besluit of gebeurtenis
Controleren, hypothetiseren, bekritisieren, experimenteren, beoordelen

4. Analyseren
Informatie in stukken opdelen om de verbanden en relaties te onderzoeken
Vergelijken, organiseren, uit elkaar halen, ondervragen, vinden

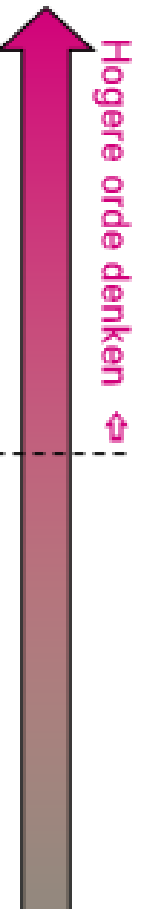
3. Toepassen
Informatie in een andere context gebruiken
Bewerkstelligen, uitvoeren, gebruiken, toepassen

2. Begrijpen
Ideeën of concepten uitleggen
Interpreteren, samenvatten, hernoemen, classificeren, uitleggen

1. Onthouden
Informatie herinneren
Herkennen, beschrijven, benoemen

Een voorbeeld: De ruimte

- Vragen uit oefeningen bij een les over de ruimte:
  - Is de maan een planeet?
  - Draait de maan rond de zon?
  - Vul het ruimtekruiswoordraadsel in...
  - Zet het woord in de juiste zin

Volgens Bloom?

Voorbeeld 22: Ruimte

Uit: Knappe koppen in de klas - Nora Steenbergen-Peterman - SLO

Lager onderwijs - bovenbouw

BEHEERSINGSNIVEAU	VRAAGSTELLING
LESOMSCHRIJVING	<i>Opdracht taal/lezen.</i>
1. KENNIS	<ul style="list-style-type: none"> • Knip 'ruimteplaatjes' uit een tijdschrift. Maak een collage. • Maak een lijst met 'ruimtewoorden'. Maak een lijst van de planeten in ons zonnestelsel. • Benoem alle dingen die een astronaut nodig heeft in de ruimte.
2. BEGRIP	<ul style="list-style-type: none"> • Verander je tafel in een ruimteschip. • Maak een astronaut-handpop. Gebruik de handpop om te vertellen wat hij doet. • Maak een model van de planeten in ons zonnestelsel.
3. TOEPASSEN	<ul style="list-style-type: none"> • Houd een dagboek bij van je ruimteavontuur (5 dagen). • Wat voor instrumenten heb je nodig om 'ruimtemuziek' te maken? • Bereid een interview met een astronaut voor.
4. ANALYSEREN	<ul style="list-style-type: none"> • Je hebt een ruimteschip en zoekt astronauten. Ontwerp een sollicitatieformulier. • Vergelijk Galileo's telescoop met een moderne telescoop. • Noem de verschillen tussen de Russische en de Amerikaanse ruimteprogramma's.
5. EVALUEREN	<ul style="list-style-type: none"> • Vergelijk de voordelen van het leven op aarde met het leven op de maan.

6. CREËREN

- Bepaal welke planeet je naast de aarde het meest geschikt vindt om op te wonen.
- Schrijf een krantenartikel getiteld 'Ruimteschip de weg kwijt'.
- Ontwerp een nieuw ruimtepak.
- Maak een ruimtespel.
- Verzin een menu voor de bemanning van een ruimteschip.
- Ontwerp een reclamecampagne voor 'Vakantie op de maan'.

Voorbeeld 4: Insecten

Uit: Knappe koppen in de klas - Nora Steenbergen-Peterman - SLO

Lager onderwijs - onderbouw

BEHEERSINGSNIVEAU	VRAAGSTELLING
LESOMSCHRIJVING	<i>Opdracht taal/lezen.</i>
1. KENNIS	Verzin een lijst met insecten, tenminste één insect voor elke letter van het alfabet en groeper de lijst in 'schadelijk' en 'onschadelijk'.
2. BEGRIP	Bestudeer één insect. Maak een lijst van in totaal tien stellingen: vijf echte feiten en vijf zelf verzonnen opmerkingen. Schrijf ze op tien kaartjes en laat een klasgenoot bepalen welke kaartjes 'waar' (feit) zijn en welke kaartjes 'niet waar' (fictie) zijn.
3. TOEPASSEN	Interview tien mensen en onderzoek aan welk insect men de grootste hekel heeft. Zet je bevindingen in een grafiek.
4. ANALYSEREN	Kies insecten uit die je het best vindt passen bij onderstaande vergelijkingen: <ul style="list-style-type: none"> • zo lief als een ... • zo lawaaierig als een ... • zo snel als een ... • zo grappig als een ... • zo irritant als een ... • zo klein als een ...

	<ul style="list-style-type: none"> • zo populair als een ... • zo gek als een ... • zo slim als een ... • zo lelijk als een ...
5. EVALUEREN	Als jij een insect zou zijn, welk insect zou je zijn en waarom? Geef tenminste vijf redenen.
6. CREËREN	Combineer delen van verschillende insecten met elkaar en creëer zo een nieuw insect. Maak een tekening van het nieuwe insect en beschrijf de onderdelen.

Voorbeeld

Verrekijker Spelling in de klas, differentiatie in de klas

- Werkboek verrekijker 3, katern 5: compacten of onmiddellijk contractwerk
  - Gaan beiden over hetzelfde, oefeningen zijn niet moeilijker of uitdagender
  - **Verbreden:** Neem in je contractbundel pg. 3. Daar zie je allemaal woorden met achtervoegsel –ing. Maak een gedicht van 10 regels, waarin je minstens 5 van deze woorden gebruikt.
  - **Verbreden:** maak een oefening zoals oef. 4 uit de contractbundel voor je klasgenoten. Zoek andere woorden.
  - **Verbreden:** maak een verhaal van 15 zinnen met 20 verkleinwoorden erin.
  - **Verdiepen:** volledig katern laten doorwerken en dan overschakelen op taalkanjers twist, denken over taal,...

En hoe doen we dit in het 1ste leerjaar?

- Rekenen
- Lezen
- schrijven
- Wereldoriëntatie
- Muzische vakken
- ...

En hoe doen we dit in de kleuterklas?

HOEKEN VERRIJKEN

BINNENKLAS DIFFERENTIATIE

VOORBEELD: DE HUIS – EN POPPENHOEK

1. Combinatie met andere hoeken?
2. Basisuitrusting
3. Rollenspellen
4. Uitdagende materialen + activiteiten
5. Stappenplannen
6. Probleemoplossend denken
7. Aansluiting met leeftijdgenootjes

HOEKEN VERRIJKEN

BINNENKLAS
DIFFERENTIATIE

1. Combinatie met andere hoeken?

Link naar de buitenwereld

- Fietsenmaker > techniekhoeke > poppenfiets herstellen > schroevendraaier
- Bouwhoeke > bbq bouwen voor vanavond
- Winkelhoeke > boodschappenlijst
- ...

2. Basisuitrusting

3. Rollenspelen

HOEKEN VERRIJKEN

BINNENKLAS
DIFFERENTIATIE

4. Uitdagende materialen + activiteiten (1)

- Kookboek met echte recepten
- Kranten, tijdschriften
- Pannenkoeken laten uitknippen: materiaal?
- Tafel dekken> Hoe groot voor de pan? Hoeveel nodig?
- Suiker> Siroop> Donkerbruine> Aardbeien? ...
- Maken we zelf een kookboek? Hapjesboek?
- Gerechtjes uitknippen uit folders
- Boodschappenlijst nodig?
- Hoeveel moeten we betalen?
- Waar koop je de ingrediënten?
- Een feestje>Hoeveel kaarsjes uitblazen?
- Vlaggen maken> Sjabloon?> Patroon?

HOEKEN VERRIJKEN

BINNENKLAS DIFFERENTIATIE

4. Uitdagende materialen + activiteiten (2)

- Keukenweegschaal in verschillende soorten
- “Friteuse”
- Koffiezet > waterkoker> klok > keukenwekker >
- Notitieboekje > rekening > schriftje > schrijfgerief
- Brievenbus om post te krijgen
- Huisdier in de huishoek>...dierenwinkel> ziek> dierenarts >vuil
- Notitieboekje met noodnummers

HOEKEN VERRIJKEN

BINNENKLAS
DIFFERENTIATIE

6. Stappenplannen

- De tafel dekken
- Pop aankleden
- Wasmachine gebruiken om kleren te wassen
- Kledij opplooien/ strijken
- Band oppompen van de poppenwagen
- Servetten plooiën
- Een recept volgen

Via concrete foto's, nummers, letters..

HOEKEN VERRIJKEN : BINNENKLASDIFFERENTIATIE

Scenariodozen

= gericht spel > aanmoedigen overleg en samenwerken

VOORBEELD:

- > Boer Boris is er even niet. Hij vraagt de kleuters om goed voor de dieren te zorgen. Op een briefje in de doos kan je vinden hoe dit moet. Zijn GSM- nummer staat erbij vermeld.
- > Er ligt een brief in de poppenhoek met enkele tekeningen en een tekst. De kleuters proberen zo te achterhalen wat er in de brief staat. Wat wordt er nu gevraagd?
- > Pop Mie vertrekt op vakantie en vraagt hulp voor haar koffertje...Wat moet er daar allemaal in?

HOEKEN VERRIJKEN : BINNENKLASDIFFERENTIATIE

6. Probleemoplossend denken vraagt inzicht!

- Koken met kruiden> Kruiden> Kruidenrekje> Zuur> Smaken
- Weg uitstippelen- links- rechts- hier terugkeren-...

Een probleemstelling aanbieden vinden ze zeer creatief!

- “ Oei, de bel doet het niet meer...”
- “ Er zit een briefje in de brievenbus van de watermaatschappij , morgen is er de hele dag geen water...en nu? Wat met pop Mie die moet gewassen worden? En het eten dat dient gemaakt te worden? En de vaat?
- “ Oma houdt van gezelligheid en ze komt dadelijk langs, hoe kunnen we het gezellig maken? “

Kleuren

Kunst

Leven in het water

Welke materialen, tools en tips zijn er met de focus op taal?

Overzicht bewaren?

Verrijkmateriaal

Legende

Verschil differentiatie of verrijking		
Differentiatie	Regulier materiaal of methode waarbij differentiatie voor sterke leerlingen is inbegrepen	
Verrijking	Materiaal of methode die specifiek is ontwikkeld voor cognitief begaafde leerlingen Kan in de plusklas worden gebruikt of in de gewone klas als aanvulling op de reguliere methode	
Vakken		
REK	Rekenen, wiskunde	
TAAL	Taal, spelling, begrijpend lezen, technisch lezen, Nederlands en andere talen	
WO	Wereldoriëntatie, natuurwetenschappen, geschiedenis, aardrijkskunde	
TECH	Techniek	
LEER	Leren leren, studievaardigheden	
DENK	Denken, kritisch denken, analytisch denken, creatief denken	
Leerjaar		
K1	Eerste kleuterklas	Peuterspeelzaal
K2	Tweede kleuterklas	Groep 1
K3	Derde kleuterklas	Groep 2
L1	1ste leerjaar	Groep 3
L2	2de leerjaar	Groep 4
L3	3de leerjaar	Groep 5
L4	4de leerjaar	Groep 6
L5	5de leerjaar	Groep 7
L6	6de leerjaar	Groep 8
S1/2	1ste graad secundair onderwijs	1ste en 2de jaar voortgezet onderwijs
S3/4	2de graad secundair onderwijs	3de en 4de jaar voortgezet onderwijs
S5/6	3de graad secundair onderwijs	5de en 6de jaar voortgezet onderwijs

Overzicht bewaren?

Naam differentiemateriaal	Website	Vak						Leerjaar								
		REK	TAAL	WO	TECH	LEER	DENK	K1	K2	K3	L1	L2	L3	L4	L5	L6
Uitgeverij Van In																
Talent	Van In		■									X	X	X	X	X
Nieuwe Pluspunt	Van In	■										X	X	X	X	X
Uitgeverij Die Keure																
Rekenbeestje	Die Keure	■						X	X	X						
Mini-Loco																
Bambino Loco	Mini-Loco	■	■	■				X								
Mini Loco	Mini-Loco	■	■	■				X	X	X	X					
Maxi Loco	Mini-Loco	■	■	■							X	X	X	X	X	X
Uitgeverij Averbode																
Tremplin (Franstalige Zonneland)	Averbode		■												X	X
Uitgeverij Zwijsen																
Kleuters Samenleesboeken	Zwijsen		■					X	X	X						
Veilig Leren Lezen	Zwijsen		■								X					
Uitgeverij Malmberg																
Kien rekenen	Malmberg	■									X	X	X	X	X	X
Station Zuid	Malmberg		■									X	X	X	X	X
Karakter	Malmberg		■									X	X	X	X	X
Staal	Malmberg		■								X	X	X	X	X	X
Taal actief	Malmberg		■									X	X	X	X	X
Join in	Malmberg		■						X	X	X	X	X	X	X	X
Kleuterplein	Malmberg	■	■	■				X	X	X						
Naut Meander Brandaan	Malmberg		■	■	■	■					X	X	X	X	X	X

[Geen titel]

Verrijking op klasniveau lager onderwijs

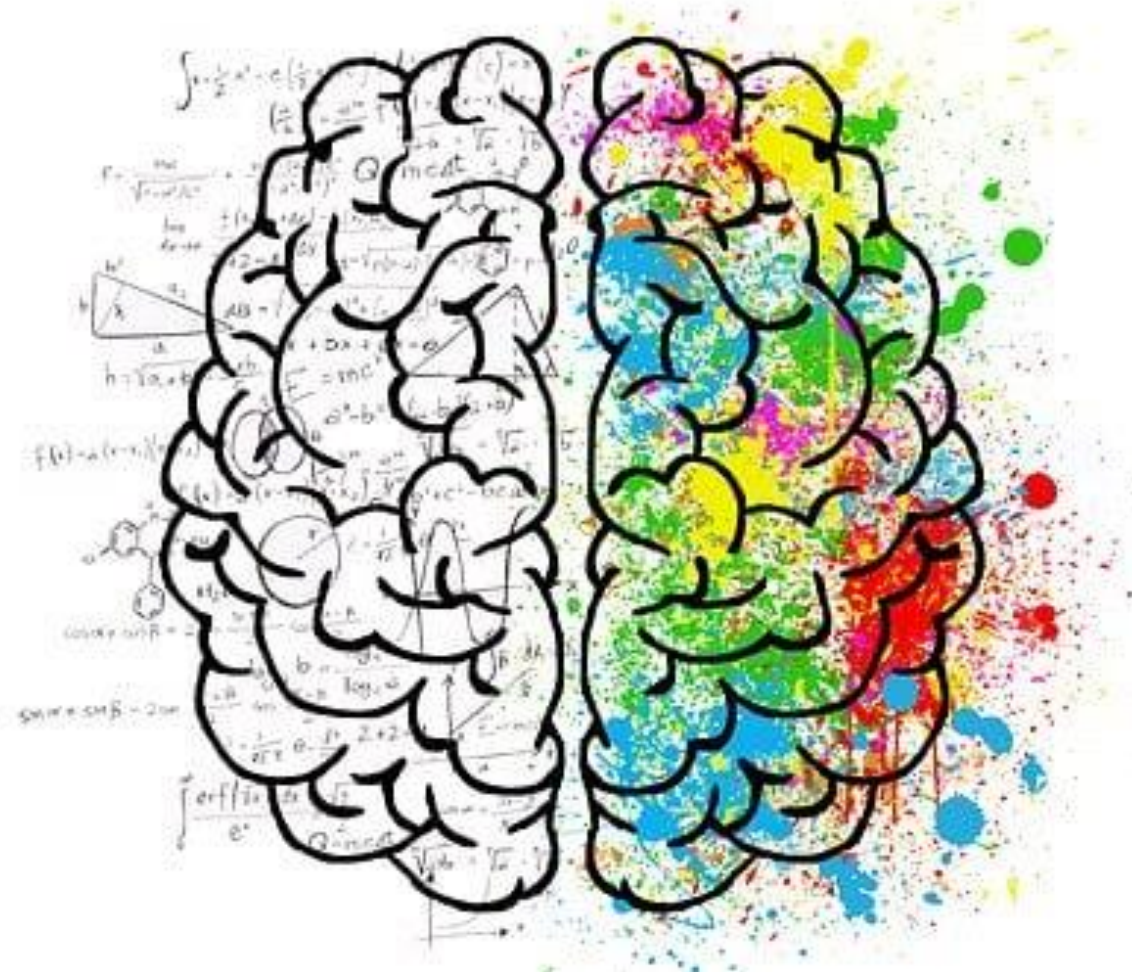
- Wiskanjers twist
- Taalkanjers twist
- Real life rekenen
- Rekentijgers
- Sterk rekenwerk
- Techniektornooi
- Kangoeroe rekentoppers
- Plustaak
- Somplex

Hou in de gaten....

- Start klein
- Betrek je leerlingen bij je acties
- Zoek een netwerk (op je school, maar ook extern)
- Benader ouders als de expert van de leerling (klankbord)
- Professionaliseer en laat je inspireren
- Denk samen na: wat voor de ene werkt, werkt daarom niet voor de ander
- Geef jezelf de tijd om samen te groeien

Waar zit je nog mee?
Wat neem je mee van deze sessie?

shutterstock.com · 1776005057

Onderwijs - Bijscholingsthema

Diversiteit en inclusie

De leerlingen van vandaag zijn diverser dan ooit. Hoe speel je in op de noden van iedere leerling? Hoe ga je om met uitdagend gedrag in de klas? Welke middelen kan je aan cognitief sterke leerlingen aanreiken? Ons divers aanbod aan vormingen helpt jou op weg.

<https://www.arteveldehogeschool.be/samenwerken/www.arteveldehogeschool.be/samenwerken/vormingen-voor-professionals-bij-artevelde-academy/onderwijs/bijscholing-studiedag-volgen/diversiteit-en-inclusie>

Artevelde academy

---

katrijn.dewaele@arteveldehs.be

katrijn.pools@arteveldehs.be

